

Uzaktan Eğitim Nedir? Türkiye ve Dünyada Gelişimi

Uzaktan eğitim nedir, çevrim içi öğrenmeden farkı ne? Moore'un etkileşim türleri, araştırma topluluğu modeli ve Türkiye'de açıköğretimin gelişimi.

Eğitim Teknolojileri

Uzaktan Eğitim Nedir? Türkiye ve Dünyada Gelişimi

bote.web.tr

BELGE BİLGİLERİ

Belge kodu	BT-033
Yazı no	33
Sürüm	1.0
Sürüm tarihi	28 Eylül 2026
İçerik izi	947B 60E2 2D93
Yayımlayan	bote.web.tr

GÜNCELLEK KONTROLÜ

Bu belgeyi kullanmadan veya paylaşmadan önce güncelliğinden emin olunuz. QR kodu okutun ya da adrese girin: elinizdeki sürümün güncel olup olmadığını ve sonradan düzeltilen bir hata bulunup bulunmadığını gösterir.

bote.web.tr/d/bt-033/1-0

Hatalar düzeltildikçe yeni sürüm yayımlanır; bütün değişiklikler sitede sürüm geçmişinde listelenir.

Bu belge tamamen ücretsizdir. Size satmaya çalışanlara itibar etmeyiniz.

Güncelliği kontrol et

İÇİNDEKİLER

1. Uzaktan eğitim nedir?
2. Eşzamanlı, eşzamansız, harmanlanmış
3. Moore'un üç etkileşim türü
4. Araştırma topluluğu modeli
5. Pandemi: acil uzaktan öğretim
6. Araştırmalar ne söylüyor?
7. Türkiye'de açıköğretim
8. Güçlü ve zayıf yanlar
9. İyi bir uzaktan ders nasıl tasarlanır?
10. Sonuç
11. Özet
12. Sık sorulan sorular
13. Kaynaklar
14. Atıf

Uzaktan eğitim, 2020'deki pandemiyle birlikte herkesin hayatına girdi. Ancak alanın geçmişi çok daha eskiye dayanıyor ve pandemide yaşanan deneyim, iyi tasarlanmış uzaktan eğitimi tam olarak yansıtmıyor. Bu yazıda uzaktan eğitimin ne olduğunu, temel kuramlarını ve Türkiye'deki gelişimini özetliyoruz.

Uzaktan eğitim nedir?

Uzaktan eğitim, öğrenen ile öğretmenin fiziksel olarak ayrı olduğu ve öğretimin bir iletişim ortamı üzerinden yürütüldüğü eğitim biçimidir. Bu ortam tarih boyunca değişti: mektupla eğitim, radyo, televizyon ve bugün internet. **Çevrim içi öğrenme** ise uzaktan eğitimin internet üzerinden yürütülen biçimidir. Yani her çevrim içi ders uzaktan eğitimidir, ama her uzaktan eğitim çevrim içi değildir.

Eşzamanlı, eşzamansız, harmanlanmış

Uzaktan eğitimi anlamanın en pratik yolu, öğrenme etkinliklerinin zamanlamasına bakmaktır:

Biçim	Tanım	Güçlü yanı	Zayıf yanı
Eşzamanlı	Öğretici ve öğrenciler aynı anda çevrim içidir (canlı ders)	Anlık etkileşim ve soru-cevap	Zaman esnekliği yok, bağlantı sorunlarına duyarlı
Eşzamansız	Öğrenciler içerik ve etkinliklere kendi zamanlarında erişir	Esneklik, düşünerek yanıt verme	Yalnızlık hissi, öz düzenleme gerektirir
Harmanlanmış	Yüz yüze ve çevrim içi etkinlikler birlikte planlanır	İki biçimin güçlü yanlarını birleştirme	Dikkatli tasarım ve planlama gerektirir

Bu ayrım, "uzaktan eğitim" başlığı altında birbirinden çok farklı deneyimlerin bulunduğunu gösteriyor. Canlı derslerden oluşan bir program ile kendi hızında ilerlenen bir program aynı sonuçları vermez. Harmanlanmış öğrenmenin yaygın bir biçimi olan, anlatımı dersten önceye ve uygulamayı sınıfa taşıyan model için [Ters yüz sınıf nedir?](#) yazısına bakabilirsiniz. Harmanlanmış öğrenmenin tanımı, modelleri ve araştırma bulguları için [Harmanlanmış öğrenme nedir?](#) yazısına göz atabilirsiniz.

Moore'un üç etkileşim türü

Uzaktan eğitim alanının kurucu isimlerinden Michael Moore, 1989'da yayımladığı kısa bir yazıda uzaktan eğitimdeki etkileşimi üç türe ayırdı:^[1]

Etkileşim türü	Ne demek?	Örnek
Öğrenen-içerik	Öğrencinin ders materyaliyle etkileşimi	Video izlemek, metin okumak, etkileşimli alıştırmalar yapmak
Öğrenen-öğretici	Öğrenci ile öğretim elemanı arasındaki iletişim	Geri bildirim, soru-cevap, danışmanlık
Öğrenen-öğrenen	Öğrencilerin birbiriyle etkileşimi	Tartışma forumları, grup projeleri

Bu sınıflama bugün de ders tasarımında kullanılır. Yalnızca video ve sınavdan oluşan bir çevrim içi ders, öğrenen-içerik etkileşimini sağlar ama diğer ikisini ihmal eder.

Araştırma topluluğu modeli

Garrison, Anderson ve Archer, çevrim içi yükseköğretimde anlamlı öğrenmenin üç "bulunuşluk" türünün birleşimiyle gerçekleştiğini öne sürdü: **bilişsel bulunuşluk**, **sosyal bulunuşluk** ve **öğretimsel bulunuşluk**.^[2] Model, çevrim içi derste öğretim elemanının rolünün yalnızca içerik yüklemek olmadığını, tartışmayı yönlendirmek ve öğrenciler arasında bir topluluk duygusu oluşturmak olduğunu vurgular.

Pandemi: acil uzaktan öğretim

2020'de dünyanın dört bir yanındaki okullar ve üniversiteler yüz yüze eğitime ara verip derslerini birkaç gün içinde çevrim içi ortama taşıdı. Hodges ve arkadaşları bu durumu tanımlamak için **acil uzaktan öğretim** kavramını önerdi. Onlara göre baştan planlanmış ve tasarlanmış çevrim içi öğrenme deneyimleri, bir krize yanıt olarak çevrim içine taşınan derslerden farklıdır. Bu ikisini karıştırmak, çevrim içi öğrenmenin kalitesi hakkında yanlış sonuçlar çıkarılmasına yol açabilir.^[3]

Bu ayırım, pandemi deneyimine dayanarak "uzaktan eğitim işe yaramıyor" demenin neden aceleci bir yargı olduğunu gösteriyor. Aynı zamanda iyi bir uzaktan eğitimin ciddi bir tasarım emeği gerektirdiğini de hatırlatıyor.

Araştırmalar ne söylüyor?

Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimle karşılaştırılması, eğitim araştırmalarının en çok çalışılan sorularından biri. Bernard ve arkadaşlarının geniş kapsamlı meta-analizi, ortalamada iki biçim arasında başarı açısından belirgin bir fark bulmadı; ancak çalışmalar arasındaki farklılık çok büyüktü. Bazı uzaktan eğitim uygulamaları sınıf içi öğretimden çok daha iyi, bazıları çok daha kötü sonuç veriyordu. Araştırmacılar eşzamansız uygulamaların başarı açısından görece daha olumlu, eşzamanlı uygulamaların ise daha olumsuz sonuçlar verdiğini bildirdi.^[4]

Means ve arkadaşlarının daha sonraki meta-analizi ise çevrim içi öğrenmenin ortalamada yüz yüze öğretimle en az eşit, harmanlanmış öğrenmenin ise yüz yüze öğretimden daha etkili olduğunu gösterdi. Araştırmacılar bu avantajın kısmen harmanlanmış derslerde öğrencilere ayrılan ek öğrenme süresinden ve materyallerden kaynaklanabileceği uyarısını da yaptı.^[5]

İki çalışmanın ortak mesajı şudur: sonucu belirleyen ortam değil, tasarımıdır. "Uzaktan mı, yüz yüze mi?" sorusu yerine "hangi tasarım, hangi öğrenciler için?" sorusu sorulmalıdır.

Türkiye'de açıköğretim

Türkiye'de çağdaş anlamda uzaktan yükseköğretimin başlangıcı **Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi**dir. Fakülte, 20 Temmuz 1982 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan kararnameyle kuruldu. 1981'de yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, üniversitelere sürekli ve açıköğretim yapma hakkı tanımıştı. Açıköğretim sistemi 1982–1983 öğretim yılında iktisat ve işletme alanlarındaki iki programla eğitime başladı ve zamanla hizmet alanlarını genişletti.^[6]

Televizyon yayınları ve basılı kitaplarla başlayan bu model, bugün internet tabanlı hizmetlerle sürüyor. Bu tarihçe, uzaktan eğitimin Türkiye'de pandemiyle birlikte ortaya çıkan yeni bir olgu olmadığını, kırk yılı aşkın bir birikime dayandığını gösteriyor.

Güçlü ve zayıf yanlar

Uzaktan eğitimi tartışırken iki uç görüşten kaçınmak gerekir. Güçlü yanları gerçektir: coğrafi ve zamansal esneklik sunar, çalışan yetişkinlerin eğitime erişmesini kolaylaştırır ve iyi tasarlanmış materyaller çok sayıda öğrenciye ulaşabilir. Açıköğretim sisteminin kırk yılı aşkın geçmişi bu erişim avantajının somut bir örneğidir.^[6]

Zayıf yanları da göz ardı edilemez. Öz düzenleme becerisi zayıf öğrenciler geride kalabilir; internet ve cihaz erişimindeki eşitsizlikler öğrenme farklarını büyütebilir; uygulama gerektiren beceriler ekran başında tam olarak kazanılamayabilir. Araştırma topluluğu modelinin sosyal ve öğretimsel bulunuşluğa verdiği önem, bu risklerin tasarımıyla azaltılabileceğini gösterir.^[2] Sonuç olarak soru "uzaktan eğitim iyi mi, kötü mü?" değil, "hangi öğrenci, hangi hedef ve hangi tasarım için uygun?" olmalıdır.

İyi bir uzaktan ders nasıl tasarlanır?

Kuramlardan çıkan pratik ilkeler şöyle özetlenebilir:

- **Üç etkileşimi dengeleyin:** İçerik kadar öğretici geri bildirimini ve öğrenciler arası etkileşimi de planlayın.
- **Kısa ve odaklı içerik üretin:** Uzun ders kayıtları yerine konuya odaklanan kısa bölümler tercih edin.
- **Topluluk oluşturun:** Tartışma soruları ve grup etkinlikleri, öğrencinin kendini yalnız hissetmesini önler.
- **Erişilebilirliği düşünün:** Altyazı, indirilebilir materyal ve düşük bant genişliğinde çalışan seçenekler sunun.

Bu ilkelerin uygulandığı ortamlardan biri olan öğrenme yönetim sistemlerini [LMS nedir?](#) yazımızda ele aldık.

Sonuç

Uzaktan eğitim bir teknoloji meselesi olmaktan çok bir tasarım meselesidir. Moore'un etkileşim türleri ve araştırma topluluğu modeli, bir çevrim içi dersin neden işe yarayıp yaramadığını anlamak için güçlü araçlar sunuyor. Bu tasarım bilgisi, BÖTE programlarının temel uzmanlık alanlarından biridir.

Özet

- **Uzaktan eğitim**, öğrenen ile öğretmenin fiziksel olarak ayrı olduğu ve öğretimin bir iletişim ortamı üzerinden yürütüldüğü eğitim biçimidir.

- Moore'a göre uzaktan eğitimde üç etkileşim türü vardır: öğrenen–içerik, öğrenen–öğretici ve öğrenen–öğrenen.
- Türkiye'de çağdaş anlamda uzaktan yükseköğretim, 1982'de kurulan Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi ile başladı.
- Pandemi dönemindeki **acil uzaktan öğretim**, planlı çevrim içi öğrenmeyle aynı şey değildir.

Sık sorulan sorular

Uzaktan eğitim nedir?

Öğrenen ile öğretmenin aynı fiziksel mekânda bulunmadığı, öğretimin basılı materyal, televizyon ya da internet gibi bir iletişim ortamı üzerinden yürütüldüğü eğitim biçimidir.

Uzaktan eğitim ile çevrim içi eğitim aynı mı?

Çevrim içi eğitim, uzaktan eğitimin internet üzerinden yürütülen biçimidir. Uzaktan eğitim daha geniş bir kavramdır; mektupla ve televizyonla yapılan eğitim de bu kapsama girer.

Acil uzaktan öğretim nedir?

Kriz dönemlerinde yüz yüze derslerin hızla çevrim içi ortama taşınmasıdır. Hodges ve arkadaşları bu durumu, baştan planlanmış çevrim içi öğrenmeden ayırmak için acil uzaktan öğretim kavramını önerdi.

Türkiye'de uzaktan eğitim ne zaman başladı?

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, 20 Temmuz 1982 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan kararnameyle kuruldu ve 1982–1983 öğretim yılında iki programla eğitime başladı.

Uzaktan eğitimde etkileşim türleri nelerdir?

Michael Moore'un sınıflamasına göre üç etkileşim türü vardır: öğrenenin içerikle, öğreticiyle ve diğer öğrenenlerle etkileşimi. İyi bir tasarım üçünü de dengeler.

Uzaktan eğitim yüz yüze eğitim kadar etkili mi?

Etkililik, eğitimin nasıl tasarlandığına bağlıdır. Planlı, etkileşimli ve öğretici desteği güçlü çevrim içi dersler iyi sonuçlar verebilir; aceleyle taşınan dersler ise genellikle aynı başarıyı göstermez.

Kaynaklar

- 1 Moore, M. G. (1989). *Three Types of Interaction*. American Journal of Distance Education, 3(2), 1–7.
- 2 Garrison, D. R., Anderson, T. ve Archer, W. (2000). *Critical Inquiry in a Text-Based Environment: Computer Conferencing in Higher Education*. The Internet and Higher Education, 2(2–3), 87–105.
- 3 Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T. ve Bond, A. (2020). *The Difference Between Emergency Remote Teaching and Online Learning*. EDUCAUSE Review.
- 4 Bernard, R. M. vd. (2004). *How Does Distance Education Compare With Classroom Instruction? A Meta-Analysis of the Empirical Literature*. Review of Educational Research, 74(3), 379–439.
- 5 Means, B., Toyama, Y., Murphy, R. ve Baki, M. (2013). *The Effectiveness of Online and Blended Learning: A Meta-Analysis of the Empirical Literature*. Teachers College Record, 115(3).

Atıf

BÖTE Editör Ekibi. (2026, 25 Eylül). Uzaktan Eğitim Nedir? Türkiye ve Dünyada Gelişimi. *BÖTE Blog*.
<https://bote.web.tr/blog/uzaktan-egitim-nedir>

Bu belge hakkında. Bu PDF, bote.web.tr'deki [Uzaktan Eğitim Nedir? Türkiye ve Dünyada Gelişimi](#) yazısının BT-033 kodlu belgesinin 1.0 sürümüdür.

Sürüm geçmişi ve değişiklikler: bote.web.tr/d/bt-033. Güncel sürümü ve bütün yazıların PDF'lerini bote.web.tr/pdf adresinde bulabilirsiniz. Elinizdeki dosyanın bizim yayımladığımız sürümle birebir aynı olup olmadığını bote.web.tr/d adresinde denetleyebilirsiniz; dosya cihazınızdan dışarı gönderilmez.

© 2026 bote.web.tr · Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi

PDF merkezi

BÖTE bölümü, eğitim fakültesi ve öğretmenlik üzerine ücretsiz, kaynaklı yazılar. Bu belgenin güncel hâli ve çok daha fazlası sitede.

Blog yazıları

Eğitim teknolojileri, kuramlar ve öğretmenlik

bote.web.tr/blog

PDF merkezi

Güncel PDF'ler, sürüm geçmişi ve doğrulama

bote.web.tr/pdf

BÖTE hakkında

Bölümün tarihi, amacı ve fakültedeki yeri

bote.web.tr/about

Müfredat

Dört yıllık ders programı ve dersler

bote.web.tr/curriculum

Mezunlar ve meslek

Mezunların çalıştığı alanlar ve unvanlar

bote.web.tr/graduation

Belge doğrulama

PDF'inizin güncel ve özgün olduğunu denetleyin

bote.web.tr/d

Üniversite topluluklarını, etkinlikleri ve şirketleri tek uygulamada buluşturan ücretsiz kampüs platformu.

- **Dijital portföy**
Katıldığınız etkinlikleri ve sertifikalarını uniconnectly.com/@kullaniciadi adresinde herkese açık sergile
- **Sertifikalar**
Platformda verilen sertifikalar doğrulanmış işaretli, edu.tr e-postan onaylı
- **Topluluklar ve etkinlikler**
Üniversitelerdeki toplulukları ve takvimi tek ekranda gör, başvurulmuş etkinliklere katıl
- **Doğrulanabilir katılım**
QR ile giriş yaptığınız etkinlikler portföyünde doğrulanmış listelenir
- **Anlık fırsatlar**
Staj, iş ve burs duyuruları akışına düşer
- **Üye kartı indirimleri**
Takip ettiğiniz toplulukların anlaşmalı işletme indirimlerinden yararlan

Ücretsiz keşfet

QR kodu okutun ya da uniconnectly.com adresine girin.

Diğer yapımlarımız

UniConnectly gibi bunlar da bizim yapımlarımız. Bu belgeyi ücretsiz sunuyoruz; yapımlarımızı keşfetmeniz ve çevrenizle paylaşmanız, bu çalışmalarını sürdürmemiz için en büyük destektir.

ahmetcelen.com.tr

Üniversite ve kamu sınavlarına ücretsiz matematik: konu anlatımları ve PDF'leri, çıkmış sorular ve sınav geri sayımları.

ahmetcelen.com.tr

Hayvanseverlerin sosyal medyası ve veteriner akıllı klinik yönetim uygulaması.

veterito.com